

Какво ни завещаха?

Фотодокументалните изложби – памет за събития
и личности от Възраждането до наши дни

Снежана Маринова

What They have bequeathed us?

**Photo documentary exhibitions – memory of events and persons
from the Revival period until today**

Snezhana Marinova

Summary

The text follows the photo documentary exhibitions about Stara Zagora, accomplished and presented in 2019 from the Regional Library “Zahari Knjazhesky” Stara Zagora at the National Library “St. St. Cyril and Methodius”.

Key-words: Regional Library “Zahari Knjazhesky”, Stara Zagora, exhibitions, National Library “St. St. Cyril and Methodius”.

Три фотодокументални изложби за Стара Загора, в три последователни седмици на септември 2019 г., представи Регионална библиотека „Захарий Княжески“ в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Събитието е посветено на 65-годишнината от създаването на библиотека „Захарий Княжески“ и на 5 октомври – Деня на Стара Загора. Темите проследяват историята на града и връзката със съвременния му облик.

Първата изложба *Какво ни завещаха?...* разказва за живота и делото на четирима старозагорски просветители, дейци от епохата на Възраждането, с принос за културно-просветната обнова на Стара Загора. Избраната тема е подсказана от историческия календар. През 2017-а се навършват: 140 години от смъртта на Захарий Княжески, 180 години от рождението на Анастасия Тошева, 170 години от рождението на Петър Иванов, 165 години от рождението на Атанас Илиев. Общите черти на духовната им близост и мирозрение се определят от здравия и напредничав възрожденски дух на града, утвърдени са в борбата за модерно българско образование, просвета, култура, за възстановяване на новия-стар град. Работили тихо, скромно, всеотдайно, все в името на една цел – Просвещението!

Приносът на **Захарий Княжески** в развитието на българското Възраждане е разностранен. Той е родоначалник на медицинската литература, един от пионерите на модерното земеделие, изследовател на българския фолклор, с принос в историята и културното развитие на отделни български градове, с големи заслуги за образованието на българските жени, основоположник на библиотечното дело в Старозагорско. В завещанието си, съставено приживе през 1871 г. и публикувано

след смъртта му в издавания в Цариград в. „Напредък“, Захарий Княжески споделя съкровено си желание да се *отворят* библиотеки за *вечен спомен и ползуване на българското юношество!*

През 1850 г. Княжески съпровожда племенницата си **Александра Михайлова** и **Анастасия Михова Каличкова** в пътуване до Русия. Те са първите българки, изпратени с благотворителни средства на учение там и получават педагогическо образование. Това събитие бележи по-нататъшния път в живота на бъдещата директорка на Девическата гимназия в Стара Загора – Анастасия Тошева. Тя организира и управлява ученическия пансион, създава учителска и ученическа библиотека, разработва програма на училището. Анастасия Тошева развива активна обществена дейност. Държи сказки и беседи, издава книги, организира женски дружества в Стара Загора и в Габрово за просвета на жените и за благотворителни цели.

Петър Иванов – борецът с душата на поет! Като учител и общественик е тясно свързан с революционните борби на Стара Загора. Още със завръщането си от Белград, където се образова, влиза в състава на старозагорския революционен комитет, оглавяван от Кольо Ганчев. Съден като участник в подготовката на Старозагорското въстание, Петър Иванов записва името си като първия старозагорски поет. В края на 1875 г. се появява стихосбирката му с непретенциозно заглавие „Стихотворения“, издадена в Цариград.

Един от най-ярките представители на новата генерация възрожденска интелигенция е **Атанас Илиев**. Закономерно е поставянето му начело на Старозагорския департамент след Освобождението, който се е нуждаел от грижи за възстановяването на нормалния живот. Администратор, образован по европейски, Атанас Илиев е автор на едно от първите ръководства за управление на българския град, подготвя и издава поредица от статистически алманаси, даващи ни информация как е извървяна всяка крачка в съзиждането на новото стопанство, как духовно се е съземал районът след погрома. Изкушен от историческата тематика, Атанас Илиев отпечатва на страниците на в. „Старозагорски глас“ поредицата „Из историята на града Стара Загора“. Този цикъл от статии се явява междинен етап от проучванията на Илиев за миналото на Стара Загора. Голяма част от събраните сведения за историята на града са обобщени и събрани в книгата му „Спомени на Атанаса Т. Илиев“, издадена от БАН през 1926 г.

Втората изложба *Поздравъ от Стара Загора* е резултат от обявен през месец юли 2017 г. фотоконкурс, посветен на 140 г. от началото на Руско-турската освободителна война (1877) и на Европейските дни на наследството в България.

За конкурса бяха представени 15 обекта от града, публикувани на сайта на Библиотеката, които са запечатани на пощенски картички от началото на ХХ в. Задачата на участниците беше да представят своите дигитални еквиваленти на тези места от съвременния град – Стара Загора, през окото на модерната камера. Обектите са: парк „Митрополит Методий“ (Аязмото); параклисът в парк Аязмото (дн. параклис „Св. Теодор Тирон“); старата сграда на Българска народна банка на бул. „Цар Симеон Велики“; сградата на жп гарата; парк „Пети октомври“ (Градската градина); сградата на Девическата гимназия (дн. Второ основно училище „Петко Р. Славейков“); сградата на Ески Джамия (дн. Музей на религиите); сградата на

Военния клуб (дн. Дом на народната армия (ДНА); парк „Езерото“ (парк „Йордан Капсамунов“); сградата на Мъжката гимназия, (дн. ПГСАГ „Лубор Байер“); сградата на пощата; сградата на старата поща на бул. „Патриарх Евтимий“; сградата на старата съдебна палата (Димчовото здание, сега АГ клиника); сградата на стария театър (дн. ДТ „Гео Милев“); църквата „Св. Никола“.

До крайния срок бяха получени 58 фотографии на 17 автори, на възраст 13–69 години. Оказа се, че една от най-често сниманите сгради е пощенската палата, или *пощата*, както е известна в ежедневието. Следват Мъжката гимназия (сега Професионалната гимназия по строителство, архитектура и геодезия), езерото, параклисът „Св. Теодор Тирон“ и старата поща на бул. „Патриарх Евтимий“. Жури, с председател професионалният фотограф Цветан Четъшки, номинира 10 от представените творби, на които е основана изложбата. Снимките са придружени с кратък текст, който информира за историята на сградата или мястото и какво е тя сега. В процеса на подготвянето на текстовете бяха открити малко известни факти и истории за старата поща, за т.нар. *Димчово здание*, за Българската народна банка.

Третата юбилейна изложба е под надслов *Стари истории в ново време*. Посветена е на първите следосвободенски периодични издания в Стара Загора и на 150-годишнината от рождението на Милю Касабов – учител, редактор, книжар, баща на поета Гео Милев.

Единадесет табла разказват за създаването (1878) и развитието в Стара Загора на 9 периодични издания, които през 2018 г. имат годишнини: 135 години от в. „Земледелец“; 120 години – в. „Бъдъще“; 115 години – сп. „Наука“; 110 години – „Демократически вестник“; 95 години – в. „Земеделска борба“; 95 години – „Земеделско-скотовъден вестник“; 95 години – сп. „Оранжева заря“; 95 години – в. „Музикален преглед“; 90 години – в. „Кооперативна пробуда“; 85 години – в. „Устрем“.

Книжарят Милю Касабов, баща на поета Гео Милев

Непосредствено след Освобождението, през 1878 г., изгорелият и опустошен град започва постепенно да възвръща традиционния си ритъм на живот. Периодичният печат и книгоразпространението са важна част от възстановяването на града и градската култура. В началото на 1883 г. пловдивският вестник „Южна България“ отбелязва за Стара Загора:

...независимо от голямото нещастие, сполетяло града през време на войната, бързо се възстановява не само икономически, но и има претенцията да бъде пръв град след Пловдив и в политическо отношение...

Всяко табло е посветено на едно заглавие, представено чрез кратка характеристика, програмната статия, любопитни факти от историята му, интересни статии и илюстрации, имена на създатели, редактори и журналисти. Например в. „Земледелец“ е първият следосвободенски земеделско-стопански вестник, издаван от старозагореца Димитър Наумов; сп. „Оранжева заря“ излиза само в 1 брой,

през май 1923 г.; обявеното като месечно популярно-научно списание „Наука“ излиза само в 2 броя през 1903 г.

Изложбата съдържа текстове, части от изданията, снимки, факсимилета от документи, свързани с избраните заглавия. Реализацията е част от събитията в Европейската година на културното наследство.

В навечерието на Празника на града, беше открита четвъртата поредна фотодокументалната изложба *...ся положи... този основний камък за възобновление на града Стара Загора...* Тя е посветена на 140-годишнината от възстановяването на града

(5 октомври 1879 г.). На 13 пана, чрез емоционални текстове и въздействащи фотографии, на основата на контраста, изложбата проследява величието на града преди опожаряването му през 1878 г., през покрусата и скръбта на завръщащите се прокудени старозагорци до ентузиазма и вярата, с които се захващат за изграждането на новия град. Включени са спомени на Петър Иванов, Андрей Тошев, Атанас Илиев, Димо Казасов; факсимилета от в. „Марица“, издаван в Пловдив през 1878 и 1880 г.; любопитната и малко известна статия „Стара Загора – бъдеща столица“ от Д. Цветков, публикувана в старозагорския в. „Дума“ през 1929 г. Разказът завършва със съвременното и с бъдещето на Стара Загора.

Изложбите са подготвени от екип на Регионалната библиотека „Захарий Княжески“, в който участват краеведи и графичен дизайнер. Използвани са материали от фондовете на Библиотеката, на Библиотека „Родина“ – Стара Загора, на Регионалния исторически музей – Стара Загора, на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, на Народната библиотека „Иван Вазов“ – Пловдив, на Държавния архив – Стара Загора, както и от лични архиви. Осъществени са с финансовата подкрепа на Община Стара Загора.

Форматът, чрез който са реализирани (на винилни банери), позволява мобилност и възможност за експониране при различни условия.

Изложбите могат да бъдат разглеждани виртуално в сайта на Регионалната библиотека „Захарий Княжески“ – Стара Загора, в рубриката „Мобилни изложби“. Те са с генериран QR код и могат да бъдат видени и през мобилни устройства,

Основната цел на изложбите, създадени от Регионална библиотека „Захарий Княжески“, е да възродят паметта. Памет за хора, памет за събития, за места, за истории. Да ни припомнят кои сме, откъде сме тръгнали и накъде да вървим. Да разберем, че нищо не започва от нас, че благотворителността не е модерно дело на съвременния човек, че преди повече от век и половина предците ни са творили блага, били са дарители и благодетели, съзидатели на своя живот и на своя град!